Wikipédia

Komi nyelv

A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából

A **komi nyelv** vagy **zürjén nyelv** (saját nyelvükön: *Коми Кыв* – *Komi Kyv;* más forrásokban **komi-zürjén**) az uráli nyelvcsalád finnugor nyelveinek egyik tagja. Főként a Komi Köztársaságban és környékén beszélik, de Észak-Európában és Észak-Szibériában közvetítőnyelvként is használatban volt (elsősorban a hantik, manysik, nyenyecek között).[2] Legközelebbi rokona a permják komi nyelv és az udmurt nyelv. A komi beszélőinek száma 2002-ben 311 600 fő volt (a permják komi beszélőkkel együtt – 217 316 komi és 94 328 komi-permják volt Oroszországban.)[3]

A nyelv az ópermi nyelvből származik, a 14. században elsősorban a liturgia nyelveként használták, saját írással (abur) rendelkezett. A 17. században áttértek a cirill írásra, amit – egy rövid latin írású időszakot kivéve – még ma is használnak. A 19. századra datálható a modern komi irodalom kezdete.

A nyelvnek tíz nyelvjárása (Dobó Attilánál 14[2]) van, melyek közül a prisziktivkari – azaz a főváros, Sziktivkar környéki – a hivatalos nyelv alapja. A nyelvjárások közötti különbségek az **l** és **v** fonéma, valamint a palatális **d** és **t** használatának különbségeiből adódnak.

Komi

Коми Кыв

Beszélik	Oroszország
Terület	Komiföld Permi terület Kirovi terület
Beszélők száma	219 000 (2010-es népszámlálás)[1] fő
Nyelvcsalád	Uráli Finnugor Permi **Komi**
Írásrendszer	cirill írás
Hivatalos állapot	
Hivatalos	Komiföld
Nyelvkódok	
ISO 639-1	kv
ISO 639-2	kom

A Wikimédia Commons tartalmaz *Коми Кыв* témájú médiaállományokat.

Tartalomjegyzék

Ábécé

A komi nyelv leírására először a 14. századi ópermi (abur) írást alkalmazták, melyet Permi Szent István alkotott meg. Ezzel a magyar nyelv után a komi nyelvnek van a legidősebb írásbelisége a finnugor nyelvek között.

Az ópermi (abur) írás betűi

A nyelv ábécéje:

А/а, Б/б, В/в, Г/г, Д/д, Е/е, Ё/ё, Ж/ж, З/з, И/и, І/і, Й/й, К/к, Л/л, М/м, Н/н, О/о, Ӧ/ӧ, П/п, Р/р, С/с, Т/т, У/у, Ф/ф, Х/х, Ц/ц, Ч/ч, Ш/ш, Щ/щ, Ъ/ъ, Ы/ы, Ь/ь, Э/э, Ю/ю, Я/я

Hangtan

A komiban 33 fonéma van, ezek közül 26 mássalhangzó és 6 magánhangzó. Jellemző a zöngés-zöngétlen explozíva-, affrikáta-, és spiránspárok megléte, a nyolc mássalhangzópárt érintő palatális-palatizálatlan szembenállás, és a zöngés–zöngétlen párt alkotó alveoláris és palatális affrikáták megléte. Hosszú mássalhangzó vagy magánhangzó, illetve két mássalhangzó vagy magánhangzó egymás mellett csak morfémahatáron fordul elő.

A komi zürjén nyelvjárásában a szóhangsúly szabad, bár általában az első szótagra esik. (A rokon permják komi nyelvben ezzel szemben a hangsúly helyét a tőbeli magánhangzók minősége határozza meg.) Minél délebbre haladunk, annál jellemzőbb a hangsúly morfologizálódása.

A permi nyelveket jellemző szó végi, magánhangzókat is érintő lekopás eredményeként az urál kori, eredetileg kétszótagos szavak gyakran egyszótagossá váltak: *va* 'víz, mun- *'megy'*.

A komi mássalhangzók

	Labiális		Dentális		Dentális, palatalizált		Alveoláris		Palato-veláris	
	Zgtlen	Zöngés	Zgtlen	Zöngés	Zgtlen	Zöngés	Zgtlen	Zöngés	Zgtlen	Zöngés
Explozíva	p	b	t	d	ƫ	ȡ			k	g
Spiráns		v	s	z	ȿ	ɀ	ʃ	ʒ		j
Affrikáta					ʧ	ʥ	ʨ	dʒ		
Nazális		m		n		ɲ				
Likvida – laterális				l		ʎ				
Likvida – tremuláns								r		

Alaktan

Mondattan

A mondatrészek sorrendje meglehetősen szabad. Gyakoriak az igeneves szerkezetek, amelyek átalakíthatóak alárendelő mellékmondatos struktúrákká. A mellérendelő mondatok kötőszavait – minthogy e mondatfajta új jelenség – a nyelv az oroszból kölcsönözte.

Szókincs

A komi és az udmurt nyelv közötti eltérések

A komi és a legközelebbi rokon nyelve, az udmurt között van néhány szabályos különbség, melynek ismerete megkönnyíti, hogy megértsék a másik nyelvet.

Kétnyelvű utcatábla, felül orosz, alul komi felirattal

- A komi szóbelseji vagy szó végi *-v-* az udmurtban *-l-*:

  komi **кыв** [kɨv] – udm. **кыл** [kɨl] "nyelv"
  komi **нывʼ** [nɨv] – udm. **ныл** [nɨl] "lány"
  komi **ньӧв** [ɲʌv] – udm. **ньӧл** [ɲʌl] "nyíl"
  komi **пӧв** [pʌv] – udm. **пал** [pal] "fél *(db)*"

Ez a komi *-v-* magánhangzóval kezdődő rag előtt *-l-*-lé változik:

  вӧв [vʌv] – udm. **вӧлӧн** [vʌlʌn] "ló" – "lóval"
  тӧв [tʌv] – **тӧлӧдз** [tʌlʌdz] "tél" – "télig"

- A komi egy o-zó nyelv, míg az udmurt u-zó:

komi **овны** [ovnɨ] – udm. **улыны** [ulɨnɨ] "élni"
komi **морт** [mort] – udm. **мурт** [murt] "ember"
komi **лов** [lov] – udm. **лул** [lul] "lélek"

- Az udmurt *e* és *o* általában *ö* a komiban:

komi **мӧлӧт** [mʌlʌt] – udm. **молот** [molot] "kalapács"
komi **тӧв** [tʌv] – udm. **тол** [tol] "tél"
komi **бӧр** [bʌr] – udm. **бер** [бер] "hátsó rész"

A komi és a magyar nyelv közötti rokonság

Mintegy kétszáz olyan szó van, melyek a közös örökségről árulkodnak a két nyelvben. Bár már több mint 2-3000 éve váltak szét a két nyelv beszélői, a komi nyelv néha még "magyarosnak" hangzik:

мунны колӧ [munnɨ kolʌ] – *menni kell*
тӧлын [tʌlɨn] – *télen*
вит пи олӧ [vit pi olʌ] – *öt fiú él*
моньыд корсьӧ [moɲɨd korsʌ] – *menyed keresi*

A komi nyelv orosz szókészlete

A komi nyelv számos orosz jövevényszót tartalmaz, melyek mellett megtalálhatók azok komi megfelelői is, de ezek a komi alakok általában csak a komi irodalmi szövegekben fordulnak elő, a hétköznapi szóhasználatban régiesnek hatnak. Az orosz **любов** "szerelem" szót inkább használják, a komi **мусукасьӧм** [musukasʌm] helyett.

Jegyzetek

1. www.ethnologue.com (http://www.ethnologue.com/language/kom)
2. Dobó Attila: *Komiföldi betekintő*, 84. oldal
3. http://www.perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_

Források

- Dobó Attila: *Komiföldi Betekintő*, In: Csepregi Márta (szerk.): *Finnugor kalauz*, 81–89. o., Medicina (Panoráma), 1998 (ISBN 963-243-813-2), 2001 (ISBN 963-243-862-0)
- Nagyezsda Manova: *Komi-zürjén nyelvkönyv*, Studia uralo-altaica, Szeged, 1998
- Nyikolaj Kuznyecov: *Komi-magyar szótár*, Savaria University Press, Szombathely, 2003
- Nanovfszky György (szerk.): *Nyelvrokonaink*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 2000, ISBN 9630034247

Külső hivatkozások

- Kisebb finnugor nyelvek elektronikus könyvtára (https://web.archive.org/web/20051018190124/http://library.finugor.ru/) – könyvek, szövegek komiul, udmurtul, hantiul stb.
- Komi nyelvű nyelvtan röviden (http://www.folklore.ee/rl/folkte/sugri/komi/komi/kkeel.pdf)

- Komi nyelvtan *(4 részes)* (https://web.archive.org/web/20160305194320/http://www.reocities.com/Athens/2282/komi.html)
- Komi irodalmi szövegek (https://web.archive.org/web/20040921073646/http://www.komi.com/news/index.asp?news=969)
- http://www.nytud.hu/nyk/102/redeimellerend.pdf Rédei Károly: Mellé és alárendelő kötőszavak a zürjénben *(cikk)*
- A komi irodalomról oroszul (http://www.nyf.hu/upload/File/docs/orosz/balogh.pdf)
- komikról (https://web.archive.org/web/20090226041813/http://fu.nytud.hu/kn/nepek/nepkom.htm)
- http://finnotka.nytud.hu – {komi-permják, komi-zürjén}–{magyar, finn, orosz, angol} szótárak

---